

PAPP P TIBOR

Discourse Dombos

A SZÉTFUTÁS LAPJAI

negyedik^x futás

Én vagyok a papnak a fia, de én vagyok a pap is, de csak mint saját fiam lövöm le a kertészt a filmben, mint pap nem szerepelek, az más. Itt viszont a saját apám vagyok és a smaszerek kegyeltje. Úgy mondják, smaszter az, aki nem ijed meg a saját árnyékától, és spórol a levesporral.

Garaczi László: *A megtartó fegyház.* = *Uő.: Tartsd a szemed a kigyón.* Holnap Kiadó Budapest 1989, 21–22.

Amikor azt javaslom, hogy a szimbolikus nyelvet kössük az önmegértéshez, akkor a hermeneutika legmélyebb vágyának kielégítésére gondolok. Minden interpretáció arra törekszik, hogy egy bizonyos eltávolodást és távolságot győzzön le: azt, amely az értelmező és aközött a már letűnt kultúra között feszül, amelyhez a szöveg tartozik. Azzal, hogy legyőzi ezt a távolságot, azzal, hogy a szöveg kortársává válik, az egzegéta magáévá teheti az értelmet, az idegent sajátjává, a sajátjává akarja tenni, vagyis amikor a másik megértésén fáradozik, saját magát akarja jobban megérteni. Így minden hermeneutika, nyíltan vagy burkoltan, önmagunk megértése a másik megértésének kitérőjén keresztül.

Paul Ricoeur: *Létezés és hermeneutika.* = *A hermeneutika elmélete.* (Szerk. Fabiny Tibor) Ikonológia és Műértelmezés 3. Szeged 1987, 236.

Hej, történetek¹. – Dombos/Lankás: 2 in 1. (Egybeolvasat.)

Sáfrány Attilának

Mesélik az öregek, hogy Buterer Péter, mielőtt Dombos leggazdagabb írójává vált, egy éhenkórász alkoholista volt, olyan szegény, hogy nem vehetett részt a pártüléseken, mert a hasa korgása zavarta a dombosiakat.

Mirnic Gyula: *Az angolvéce komplexus.* = *Dombosi történetek.* Symposion, Szabadka, 1998, nyolcvanhét.

...: a doktrína a közléseket a beszélő alanyokon keresztül kérdőjelezi meg, abban a mértékben, amennyiben a doktrína mindig jelértékű, egy előzetes hovatartozás megnyilvánulása és eszköze; e hovatartozás osztály-, társadalmi helyzet, faji, nemzetiségi vagy érdekjellegű, formája lehet harc, lázadás, ellenállás, vagy elfogadás. A doktrína az egyéneket bizonyos típusú közlésaktusokhoz köti, következtetésképpen eltiltja őket az összes többitől; viszont bizonyos típusú közlésalakulatokat arra használ fel, hogy összekösse az egyéneket, ugyanakkor megkülönböztesse őket mindenki másától. A dokt-

^x Továbbra is a *neki* látszana talán a leginkább kézenfekvőnek, mégis inkább passzol az *át*, de leginkább az *el*.

¹ (Hej, történetek) Aaron Blumm műfaj-meghatározása, mely – vélhetőleg – a kisebbségi közegekben dúló, s igen erősen támogatott helytörténet-írási konjunktúrát célozza, de egyúttal az anekdotázó magyar prózahagyomány (hős)múltját is megidézi – legalábbis számomra.

rína kettős uralmat valósít meg: a diskurzusokét a beszélő alanyokon és a beszélő egyének legalábbis virtuális csoportját a diskurzusokon.

Foucault, Michel: *A diskurzus rendje.* = Holmi 1991/7, 879.

Ameddig a szem ellát! (Kfp.)

Az irodalmi közvetítés nem szívesen dob-piacra csomagszerű válogatásokat. Erre csak ha a kortárs tendenciák alakulásáról kíván tájékozódni – s akkor is szűrőpróba-szerűen, külföldi szerzők és/vagy folyamatok afféle kontrollcsoportként történő szemrevételezése során – szorítkozik folyóírásunk. Ez alól a bejáródott gyakorlat alól a határon túli magyar irodalmak alakulásának nyomon követése, illetve fiatal (nemzedéki) csoportok bemutatása esetében hajlandó eltekinteni az egyetemes magyar irodalmi nyilvánosságot alakító hallgatólágos konszenzus. A Magyarországon még szakmai körökben is csak korlátozott ismertségnek örvendő *Discourse Dombos.*[®]-hoz általam – nem minden szerénytelenség nélkül – vállalt kontextus gyártási kísérlet így két okból is legitimnek tekinthető: a.) a kontextualizálendő diskurzus, bár önnön virtualitásának hangsúlyozására nem kis energiát fordít, elérhetőségi médiumai² tekintetében túlnyomórészt vajdaságinak, azaz határon túlinak számít; valamint b.) az azt alakító szerzői funkciók még nem örvendenek teljesítményüket megillető presztízsnak, így – a honi kanonizációs gyakorlat elvárásainak megfelelően – fiatalként és egyúttal – mivelhogy nemegyszer közös emblémával (*Discourse Dombos.*[®]) szignálják megszólalásait³ – nemzedékként is számon tarthatók.

[Annak legitimitása, hogy e kísérletre jómagam vállalkozom már korántsem ennyire egyértelműen indokolható meg. Nem lenne ildomos letagadnom, hogy egykoron magam is szívesen vettem, ha az immár több alkalommal megidézett embléma mögött rejtezők közé engem is (PpT[®]) oda gondolnak, bár primér (szépirodalmi) szöveggel soha nem szerepeltem a csoportban, azonban már jó két esztendeje formális és informális tagságot a vajdasági irodalom szervezeteiben – többségükben irodalom kívüli okokból kifolyólag – szüneteltetni vagyok kénytelen, így talán bizonyos fókig rendelkezem azzal a tér/időbeli távolsággal, mely a *Dombosi történetek* létrehozó közeg értelmezését esetlegesen elősegítő kontúrok felvázolásához jogalapot biztosít a számomra. (Ezennel ünnepélyesen megfogadom, hogy a továbbiakban, a diskurzus működési feltételeinek taglalásakor, igyekszem tartózkodni a saját beteljesületlen elvárásaim számonkéréséből adódó /ön/értelmezési redukcionális mustól.)]

Először talán a diskurzusba való beletartozás feltételeit kellene explikálnom: a *Discourse Dombos* részesének tekintek minden olyan 1.0. szépirodalmi szöveget, mely tartalmazza 1.1.0., vagy utal 1.2.0 a diskurzust névadóként lokalizáló *Dombos* helyiség- (esetleg táj)névre; illetve a *Dombosi történetek* c. válogatásba reprezentatív szerzőként bekerült három szerzői funkció (1.1.1 Aaron Blumm, 1.1.2. Mircics Gyula, 1.1.3. Szerbhorváth György) által jegyzett minden szépirodalmi alkotást, valamint azokat a nem szépirodalmi szövegeket, melyek önértelmezik 2.1.0 (interjúk, naplórészletek, esszék), illetve 2.2.0. értelmezik (kritikák, recenziók, tanulmányok) az első főcsoportba sorolt szövegeket. (Még mielőtt bárkit elriasztanék, jelzem, hogy a fenti besoro-

² (elérhetőségi médium) Symposion – Szabadka, Táltos – Kishegyes, Új-Vidéki Műhely – Újvidék.

³ (közös emblémával szignált megszólalások) Ez a gyakorlat a Symposion 1995/4-es N° 006 számával vette kezdetét.

lás által létrehozott szövegkorpusz egyelőre még nem igazán mondható terjedelmesnek, aggodalomra inkább csak a hozzáférhetőségének esetlegessége adhat okot.)

A diskurzus értelmezésének legkézenfekvőbb, bár korántsem a legkarakterisztikusabb forrása a már említett antológia **Aaron Blumm – Szerbhorváth György – Mirnics Gyula: Dombosi történetek**. Szabadka, 1998, százkilenc p.⁴, hisz a könyvformában való (újra)közlés a diskurzus dialogicitásának kimerevítésével a feltérképezendő keretfeltételeket is elfedi előlünk, a neki tulajdonítható reprezentatív jelleg azonban – mivel szerkesztő nincs a kötetben feltüntetve, nyugodtan tekinthetjük kollektív teljesítménynek a válogatást – árulkodó is egyben, hisz a be nem került írásokkal összevetve következtetni lehet az azt létrehozó szerzői funkciók irodalmi (ön)értékrendjére. (Nos, e tekintetben előrevethetem, hogy a teljes diskurzus tanulmányozása a már említett dialogicitással kapcsolatos dimenziókon túl is sokkal kecsegtetőbbnek bizonyulhat – legalábbis ez az én értékítéletem.)

*

És íme, már meg is érkeztem a becserkészendő terület centrumába. Már látom is az irodalmi régió (tudóskodva area) álomhatárán a közizgatási táblát: DOMBOS. Persze az ellenség megtevesztése céljából – hisz az általános honvédelmet és társadalmi önvédelmet (ONO i DSZ) erre fele négy szemeszteren át (volt) szokás oktatni az egyetemen – nem ritka a LANKÁS jelalakot felvonultató tábla sem. Egy magát profiként aposztrofáló rendszerkritikust azonban nem teveszthetnek meg sekélyes praktikák; aki mellé beszél, az is belebeszél. (Még szerencse, hogy időben explikáltam a diskurzusba való tartozás feltételeit.)

Hej, történetek. (Két tudás egy csárdában.)

A *Discourse Dombos* szövegszálainak további bogozgatásakor célszerűnek látszik egy keveset a *Táltos* néven futó, szakmai (elit irodalmi) berkekben⁵ – egyelőre – nem túl nagy reputációnak örvendő irodalmi médiumnál is elidőzni. Ennek csak egyik oka, hogy e lapban található meg legnagyobb számban és arányban a diskurzust képviselő szövegek. (A húzószabak, a nagyobb kanonizálhatósági potenciállal bírók ugyanis a *Symposion* illetve az *EX Symposion* számára lettek mindeddig tartalékolva.) Szövegek közötti interakció – legalábbis ami a tartalmi felhomályosításon [Hogyan is rabolták ki ~~valójában~~ a Vajdasági Bankot?] túlmenőket illeti – azonban csak a *Táltos* hasábjain alakult ki, diskurzus(ok)on belüli/(közötti) szemléleti rivalizálással csak a DOMBOS/LANKÁS relációban találkozni.

Most pedig következzen a DOMBOS/LANKÁS ellentétpár (vagy inkább komplementer fogalmak) geográfiai státusával⁶ való el/leszámolás: Az értelmező szótár szerint a kritikus magasság/mélység mindkét esetben a tengerszint feletti 200 méter.

⁴ (százkilenc p.) Kérem bocsássák meg nekem, hogy az elnézhetőnél egy picivel több írásomban a redundáns adat, de új (nemzedéki) termékről lévén szó, nem kis szerepet szánok a nyomtatékosításnak.

⁵ (szakmai [elit irodalmi] berkek) A kisebbségi irodalmak berkeinek természetéről bővebben l. **Sántha Attila: Az elkülönözött nemzet.** = *Tiszatáj* 1997/8, 66–67.

⁶ (geográfiai státusz) Az anyaországi 'emigrációban eltöltött évek' alatt a legnagyobb intellektuális izgalmat az tudja/ta számomra okozni, amikor az elektronikus médiában valamely jugoszláviai ex-honfitársam, vagy ex-jugoszláviai sorstársam nyilatkozatára akadáva azt igyekszem megjósolni, hogy az őt faggató médiaértelmiségi az *ÚJVIDÉK* szintagmát vajon hely- vagy tájnévként fogja használni.

A limit tehát azonos. A diskurzus/dialógus utótagok is tekinthetők – kisebb megszorítással⁷ – szinonimapárnak. A tét a nézőpont elfoglalása. Illetve a vonatkoztatási csoportok kijelölése. Mert a tárgyalt szövegtörzset jelölő azonos pozícióból indítják értelmezési stratégiáikat, de ellentétes irányba szövik tovább jelentéshálóikat. (És itt kell köszönetet mondanunk a [kon]posztoknak, mert felszabadították számunkra, naiv olvasók számára, a sokáig a szerző intenciójának adekvátság-rabságában elgondolt jelentést.) A maguk felett legitimnek elismert értelmezési rendszer hatalmi viszonyai konstituálják e szétartást. Mindkét elnevezés túl látszik mutatni önmagán, azaz jelöli a választott vonatkoztatási csoport önnön helyzetéhez képesti irányát. Dombos esetében a tájból való enyhe kiemelkedésre helyeződik a hangsúly, a lanka ezzel szemben a lejtőre fókuszál, amihez még a *lankad* konnotációs láncszem is könnyen mobilizálható. Ilyenként DOMBOS az ún. ~~magas/elit~~ irodalom babérraira pályázik [Regénybős, az még lehetek, ha másképpen nem, hát mint saját regényem hőse. Ennek megfelelően eredeti tervem az volt, hogy magam is megpróbálók felsorakozni a manapság divatos prózaírók mögé/ / vagy netalán közé, s ennek megfelelően keresek témát/ / s az ehhez dukáló stílusban mesélek. /Szerb/Horváth György: Véraláfutás. = Symposion 1995/4, N° 006 30.], LANKÁS viszont lefelé figyel, amikor saját önépítésének (Bildung)⁸ elveit vázolja az őt létrehozó falusi közösség 'néplekére' apellálva igyekszik legitimalni létezését [Néhány szót lokális jellegünkről. Ilyen csak analóg módon létezik. Arról van szó, hogy az emberben ez a se-se behatárolódás a szívben találja meg otthonát. Az analógia realizálta magát, amikor egy területi egység, nevezetesen Bácska szívében, Kishegyesen megteremtődött a szív szellemiségét képviselő folyóirat /a Táltos/, ezért lett /Kis/Hegyes, mások Dombosa, a mi Lankásunk! Lankás: egy gondolatiság térnyerése. Sáfrány Attila: A lankási tér. = Táltos 1996/1, 2.].

A *Lankási Dialógus* egyfelől tehát tisztában van saját be nem vettségének bebetonozottságával, az általa képviselt tudás (és megszólalási mód) szépirodalmi diskurzus-képtelenségével, másfelől viszont nyitottságával igyekszik elmosni a közte és a *Dombos Discourse* közötti különbséget, ami – a közös alapot képező szövegek alulretorizáltsága következtében, hol az imitált dilettantizmus és a dilettáns őszinteség közötti határmegvonás nem egyszerű feladat – nagyjából sikerül is⁹ neki.

A két megidézett transzdiskurzív pozíciót elfoglalni látszó szerzői funkció ~~intu~~
~~eiói~~, bár kellő olvasói elhatározás után beleinterpretálhatóak egy-egy általuk jegyzett¹⁰ szépirodalmi túlsúllyal¹¹ bíró szövegbe is, ön/diskurzusértelmezéseikben 'érhető' tet-

⁷ (kisebbségi megszorítások) A megszorítások inkább az utóbbi (LANKÁS) fogalomra értendők, ahol a diskurzus disszeminatív többértelműsége a magát eleve vesztesként pozícionáló fél demonstratív párbeszédkészségére redukálódik.

⁸ ([Bildung]) A (szöveg)testépítésnek nagy hagyományai vannak a tárgyalt régióban, hogy csak a népszerű Kredencz zenekar *A józsi, a gábor meg a gyula badizik...* kezdetű, méltán slágerré vált delíriumára utaljak.

⁹ (nagyjából sikerül is) Az elfedni kívánt különbség, sajátos módon, éppen az azt elfedni kívánók megszólalásaiból kiszüremelő látens kisebbségérzet következtében válik észlelhetővé.

¹⁰ (általuk jegyzett) Az antropomorfizálást elkerülendő, talán megfelelőbb lenne az *x° által határolt* kifejezés.

¹¹ (szépirodalmi túlsúly) A diskurzus játéktérének határkijelölésére csak ideológikus pozícióból lehet igényt formálni, ebből következően a szépirodalmi környezetben megjelenő szövegek-nél is felborul olykor az (ön)reflexiónak és az irodalmiságnak az alrendszeren belül is identikusságnak tartható/andó aránya.

ten'. Ebből a szempontból prediszkurzívnek tekinthető [Szerb]Horváth György *Faluvég*. (Új Vidéki Műhely 1993/2 No 5 10–11) c. esszéje, melyben felvonulnak a majdani szövegközösség legfontosabb toposzai (a kastély, a temető, a vasútállomás, a falu boldondja) és – ami ez esetben talán még inkább fontos – az azokat többé-kevésbé koherens értelmezési keretbe gyűjtő értékítéleti háló. És ezennel van szerencsém ünnepelesen bejelenteni, hogy az előbbi félmondatban hangzott el talán a legegységelműbben írásom központi kijelentése, azaz: jómagam a dombosi/lankási történeteket aránylag jól elkülöníthető szövegcsoportként (bizonyos [akár esetlegesen 'egymásra találó'] szerzői funkciók által határolt szövegek közösségeként) kezelem, melyek határai mind az elbeszélés módja(i), mind az elbeszélés tárgya(i) tekintetében megragadhatók, ezzel szemben a *Dombos Discourse* és a *Lankási Dialógus* – az én olvasatomban – egy-egy, a Stanley Fish nyomán bevezetődött, s az egyetemes magyar irodalomtudományban is meghonosodni látszó szakszó alapján – még alig körvonalázódott szabálykészlettel bíró – értelmezési közösség (az önjelölt tagok – tagságukat bizonyítandó [önként és dalolva] – alkalmazta interpretációs módszer), illetve ezen kialakítandó értelmezési közösségek (dombosiasan/lankásiasan: olvasókör) konstituálódására bejelentett transzdiszkurzív szerzői funkció igénye. Mondtam volt, hogy az általam tárgyul választott szövegközösség határai – szerény véleményem szerint – mind az elbeszélés módja(i), mind az elbeszélés tárgya(i) tekintetében megragadhatók, de – ha jól olvasom az eddig megjelent, s hozzám is eljutott recepciót¹² – a tisztelt nagyérdeműt, és sajnos a profi értelmezőket is kénytelen vagyok ide sorolni be, egyelőre sokkal inkább érdekli, hogy 'ki' (szerző) és főként, hogy 'hogyan' (konklúzió: csúnyán – azaz: a stílus), semmint az, hogy 'mit' (tárgy), és 'mi módon' (narráció) beszél.

Nicsak, ki beszél? (A szerzői elv gyengítése.)

Az imént vázolt benyomásomnak engedve most én is a szakmai szempontból marginális, de a tárgyalandó diskurzusokat futtató közegben a legégetőbbnek tűnő kérdésre kísérlnék meg választ adni (Nicsak, ki?): nos, az ~~az ember~~ (jelen esetben: PpT[®] szerzői funkció) érzése, hogy a [ju.]mi irodalmunk¹³ lokális bazárjában (tőzsdének egyelőre nem merném nevezni) igen jó ára és keletje van az esszéista/publicista ([ön]reflexív) redukcionálisnak, azaz a szerző (a 'ki'), a narrátor (a 'mi módon') és a főhős (a 'mit') nagyvonalú egybemosásának, minek okán a kisebbségi magyarórák után/mellett – az irodalmi makrodiskurzus teljes balkanizálódásának látszatát elkerülendő – talán nem ártana néhány ének-órát¹⁴ is adni/venni.

Van egy olyan, kellően már intenciótulajdonító jellegéből adódóan sem argumentálható, sanda gyanúm, hogy ez a redukcionális – a későmodernitás individualizációs programján túl – abból a hitből táplálkozik, hogy a triász első tagjának megraga-

¹² (az eddig megjelent recepció) Amely legnagyobb sajnálatomra nem lép túl a recenzió kínálta kereteken, bár – mentségére felhozandó – eddig csak napi- és hetilapok hasábjain volt szerencsém vele találkozni.

¹³ (a [ju.]mi irodalmunk) Engedtessek meg nekem, hogy ismét ezt a nosztalgikus, a beletartozás folyamatosságát sugalló terminust használhassam.

¹⁴ (ének-óra) Az 1994/95-ös tanévben a Németh Gábor[®] jelsor révén ismertté vált szerzői funkció antropomorfizálódott mása *Énekóra* cím alatt hirdetett az irodalomban (mi) előforduló én([ön]kép)ekről elbeszélgető szemináriumot Szegeden a JATE BTK Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék irodalomelméleti speciális képzésének *Az író olvasatai* c. állandó, vendégelőadók által prezentált kurzusa keretében.

dásával a másik kettő¹⁵ is jól kézben tartható. Remélem itt nem csupán az a Foucault-i ihletésű kényszerképzet beszél ki belőlem – természetesen a nyelv, a kisebbségi, azaz a marginalizálódó/ott nyelv által –, miszerint az irodalom sem maradhat mentes a diszkurzivitás hatalmi (megjelenési formáit tekintve hatalmaskodó) jellegétől. Számon tartani pedig igazán csak úgy lehet, ha ellenőrizhető a beszélők hitelessége, ha faktualizálható a fikció, ha a szöveg által prezentáltak, mint a megnyilatkozó individuum önreprezentációja érhető tetten és kérhető számon, azaz akkor jó, értékelhető a szöveg, ha problémamentesen összehangolható a megnyilatkozó és a kinyilatkoztatás.

A fenti koncepciózus konklúzió természetesen ismét csak foucault-i ihletésű¹⁶, s elhangzása után immár azt is az igen tisztelt olvasók tudomására illene hoznom, hogy jómagam mit is értek az ezen írásban (is) oly szívesen alkalmazott diskurzus szakszón, ám mielőtt erre bővebben kitérnék, még indokoltnak látom megidézni a szerzői elv gyengítésének alapjául szolgáló (poszt)hagyomány egyik, irodalomtudományos mezőnk Farkasembere által magyar nyelven megkonstruált rezüméjét:

A literátor mint élő személy illetve mint egy intézményrendszer közegében publikus mű szerzője illetve mint az e műben narráló én közötti hármasság különbségtétele, amelyet Foucault nevezetes írásában¹⁷ végrehajt, saját álláspontjáról szemlélve problematikus. Foucault célja világosan az, hogy megakadályozza a szerző individualizációját, illetve hogy az elmélet gyakorlatában érvényt szerezzen annak a tényként kezelt belátásnak, hogy a szerzői funkció számos énnék, számos szubjektumnak és számos pozíciónak adhat teret. Különböző című művek azonos nevű szerzői nem azonos individuumok. Foucault azonban tudja, hogy e belátás egyáltalán nem általános. E monolit szerzőkkel dolgozó diszkurzusba való belépése, és e belátásának [az] érvényesítési kísérlete azzal a stratégiával történik, hogy egy helyett három különböző „imaginárius fixációt” hoz létre. Ez eléggé provokatív ahhoz, hogy a diszkurzus résztvevőinek a figyelmét ráirányítsa előfeltevéseik kérdésességére...

*[E koncepció alapján]¹⁸ nem az tűnik a leghatékonyabbnak, ha egy szubsztanciális entitásból hármalt csinálunk, hanem ha arra irányítjuk figyelmünket, hogy az entitás nem lehet szubsztanciális. Ismétlem, függetlenül a „Mi a szerző?” érvelésétől, Foucault elgondolása is ugyanez. Farkas Zsolt: *Fixáció és flukció háborúja, amint megmondattott.* = uő.: *Most akkor.* Filum, Budapest, 1998, 49–50.*

¹⁵ (a másik kettő) Ami három, hisz sokszor felcserélődik az általam kellően eddig nem explicitált 'hogyan' és 'mi módon' közötti különbség megtétele. A 'hogyan'-ként felvillantott stílus-problematikát ugyanis az általam (is) irodalmiasítani kívánt funkcionalista társadalom-szemlélet külsőként próbálta megtenni a művészetek alrendszerének médiumává; ezzel párhuzamosan az irodalom önépítő alrendszerében a 'mi módon'-ként jelölt narratológia vált a par excellence irodalomtudománnyá. Sajnos a [ju.]mi ezekről a mindennapi gyakorlat szintjén – s itt nem elsősorban a magát az irodalom tudományos régiókba helyező hányadára gondolok – nem igazán kíván tudomást venni, azaz 'narratológia gyanánt' csak az elbeszélő személye foglalkoztatja, a stílus pedig csak mint a szép – értsd: irodalmilag bevett – beszéd(mód) érdekli.

¹⁶ (ismét csak Foucault-i ihletésű) V.ö.: *A szerzőnek mint a szignifikációt uraló és ellenőrző abszolút prezenciának az elgondolása általában egyúttal ideális, immateriális, zárt értelemegészekként gondolja a műveket, míg a szerzői elv gyengítésének hívei a több értelemben is limitálhatatlan intertextus szövegébe ágyazottnak.* Farkas Zsolt: *Fixáció és flukció háborúja, amint megmondattott.* = uő.: *Most akkor.* Filum Budapest 1998, 50.

¹⁷ (Foucault nevezetes írása) Foucault, Michel: *Mi a szerző?* = Világosság 1981/6, 26-35.

¹⁸ ([E koncepció alapján]) A tematizált probléma lacaniánus kibővítésétől egyelőre meg szeretném kímélni ezen írás célközönségét.

A diskurzus terminushoz visszatérve, a másik immár (nem foucault-i értelemben)¹⁹ klasszikussá vált Foucault szöveg (*A diskurzus rendje*. = Holmi 1991/7, 868–889.) végén, fordítói jegyzetében Török Gábor ismerteti a francia *discours* szó használati értékeinek hálóját (beszéd, előadás, közlés, szöveg), ám ezek invariánsaként – tudtommal – a tanulmány magyar nyelvű közlése után sem honosodott meg közhasználatú honi (irodalom)tudományos terminus, s vált(ak) a forrásnyelvi szakszó „betű szerinti” magyarázása(i) *diskurzus*, illetve *diszkurzus* formában elterjedté. Én ezek értelmezéseként a megnyilatkozást tartom, s javasolnám is egyben – persze minden purista áthallás nélkül, amolyan derridaianus barkácseszközként, csupán házi használatra – a legkifejezőbb s talán – ami, a szerzői elvet gyengítendő, fontosabb – a leginkább értéktelítetlen invariánsnak.

(A monolit szerzőkben és művekben gondolkodók számára minden bizonnyal nem lesz eléggé erőteljes ez a fogalom, hisz ők továbbra is elvárják a művektől a rekonstruálható jelentést, a szerzőktől pedig a számon kérhető kinyilatkoztatást.)

A szerző neve²⁰ így értelemszerűen problematizálódik a diskurzus kevésbé ideologikus (az Aaron Blumm, Mirnics Gyula szerzői funkciók határolta) szövegegységeiben²¹, s problémamentességet szimulálva keveredik újabb identifikációs kalandokba²², vagy válik rosszul olvasottá²³ a transzdiskurzivitást megcélzó megnyilatkozásokban. Azaz míg az előbbieken a tárgyszinten jelenedik meg²⁴ és háritódik el²⁵ a kritika (Piszár), a recenzió (Fekete J.) és az interjú (Lovas, Tóth) folyton megújuló fixációs kísérlete(i), addig az utóbbiakban az újabbnál újabb kinyilatkoztatások csak fokozzák a zsurnáli rákérdések és a literátori ténymegállapítások nyomán már amúgy is jól összekuszálódott 'eredeztetési szálakat'.

Ha nem is a számon kérhetőség, de a nyilvántarthatóság praktikus szempontjából azonban most is elkerülhetetlen a szerzői funkciók bizonyos szintű operacionizálása. A recenzensi recepció „az önmagát alakító Mirnics Gyuláról” beszélve jelzi, hogy milyen ismervek mentén hajlandó problémátlannak tekinteni a szerzőség kérdését („ember és szerep” egybeesése mint az elvárás minimuma)²⁶, s ez talán még nem is lenne ki-

¹⁹ ((nem foucault-i értelemben)) A klasszikus terminus nála korszakot és nem létmódot jelöl. Vö.: Szokolczay Árpád: Foucault... (4.2. A klasszikus kor.) = 24–26.

²⁰ (a szerző neve) Illetve a szöveg elbeszélőjével való azonosság liberalizálása. Vö: Barthes, Roland: 1996 *A szerző balála*. = uő.: *A szöveg öröme*. Budapest, Osiris, 50–55.

²¹ (kevesbé ideologikus szövegegységek) A szépirodalmi szöveglétrehozás és a szaktudomány elvárásai közötti átjárás talán még soha nem volt ennyire közvetlen és gyors, s ugyanakkor talán még soha nem törekedett ily mértékben a beépített elméleti panelek irodalmi identikusságának megteremtésére. Kesereg is eleget az irodalom eleméletiesítése felett a maga számára szebb napokat, azaz nagyobb befolyást kívánó zömmel (szép)irodalmi és kevés (szak) - tudományos ambícióval bíró kritikai hagyomány. Az intézményrendszer professzionizálódása, a szervezeti keretek átalakulása azonban inkább az előbbi habitusnak látszik kedvezni.

²² (identifikációs kalandok) Vö.: [Szerb]Horváth György: *Kis magyar szimpótörténet*. = Symposium 1996/1, N° 007 35-36. Különös tekintettel a publicisztika faktumának fiktív hősökkel (peti) tarkított szövegterére.

²³ (rosszul olvasott) L:[Sáfrány Attila] Nyárfás Alitta: *A tükörben*. = *[[discourse dombos]]* Tálto 1997/1, 10.

²⁴ (tárgyszinten jelenedik meg) Vö.: Mirnics Gyula: *discourse dombos* = Tálto 1996/2, 6–7.

²⁵ (és háritódik el) L.: Aaron Blumm: (*simul a krumppli*). = *Dombosi történetek*. Symposium, Szabadka, 1998, (huszonhét.) 27.; Aaron Blumm: *A juliskához*. = Új Vidéki Műhely 1996/3, 11.

²⁶ (az elvárás minimuma) A Tanús apologetika iránti igény más Németh Lászlót megidéző alúziók mögül is előtűnik, melyeket igen nehéz közös nevezőre hozni a címben megidézett

fogásolható, ha megmaradna a zsurnalitásnak a hírérték médiuma által konstituálódó keretei között. Az interjú műfaja 'leragad' az irodalmi cselekvők favorizálásánál, s 'első kézből' kísérel meg információhoz jutni a szerzői intenciókat illetően, miközben a maga által tételezett szerzőkonstrukciókat faggatja. (Ne feledjük, szinte csak a fent említett esetben egyértelmű a feladata, s 'esik egybe' az elérhető 'ember' és az elérni kívánt 'szerep'.) Ez az irodalom professzionális rendszere szempontjából azonban korántsem tanúságos, legfeljebb szórakoztató – e tekintetben pedig lefedi a tömegsajtó egy/a másik főfunkcióját. A kritikai befogadás a maga esszéista dagályosságával már összetettebb megközelítésről 'tesz tanúbizonyságot', s az irodalomteremtés aktusának²⁷ az elmélkedés középpontjába való beemeléseivel az irodalomrendszer külső, luhmannianus leírásakor szintén médiumként explikálódó stílus-problematikát járja körül a maga végtelenségig individualizált nyelvezetével, ám a tisztelt olvasó/értelmező itt sem tud(ott) ellenállni a játékrontás vélhetőleg pszichés indíttatású csábításának, a szerzőség nominális fixációjának. (Csak pikánsabbá teszi a situációt, hogy a kritikus kitér e fixáció már említett elhárításának az Aaron Blumm szövegeken belüli tematizáltságára.)²⁸ A sikerévtárgyak és a szerzők genealógiáját azonban itt is csupán a 'mit' aspektusából sikerül (ki)jelölni. (Egyéb tekintetben én a Végel László–Aaron Blumm 'tengelyt' csak mint a Cervantes szerzői funkcionak és a lovagregény műfajának a szakma által már feldolgozott, közhelyszámba menő kapcsolódási analógiáját tudom elképzelni.)

Azok a fiúk²⁹ ... (Kisdombosi ki-ki-csoda.)

A Fekete J. útmutatása alapján letudott Mirnics Gyula mellé a dombosi trojka kevésbé problematikus tagja, Szerbhórváth György kívánczik. Az első (de e szöveg-folyamban a második), a *Dombos Discourse* keretfeltételeinek alakulását prognosztiz-

posztkánoni terminus feltételezte habitussal (mellesleg ennek a tárgyalt szerzői funkció révén megjelenített ideológiai hagyomány sem biztos, hogy képes örvendeni. [Ezért itt az ironizálás esetének fenn-, azaz szövegben forogása is megvizsgálandó szakfeladat lehet!]) L.: **Fekete J. József: „Elkülönböződött” próza.** = (Kilátó) Magyar Szó LV. évf. 194. szám, 1998, augusztus 15, 9.

²⁷ (az irodalomteremtés aktusa) Funkcionalista nézőpontból külön jelentőséggel bír az irodalmi szöveglétrehozás és az irodalom alrendszere által konstituálódott intézmények kontaminációja, illetve a stílus és az újszerű megszólalás szerepe közötti összefüggés implicit tételezése. L.: **Piszár Ágnes: Aaron Blumm története.** = Symposion N° 0012 1997/5–6, 29–31.

²⁸ (kitér a szövegek tematizáltságára) V.ö.: ... *Na, ne vicceljen, Gábor, mondta a házmesterné, ezzel nem lehet viccelni, ma van az utolsó nap, amikor át kell adni a jelentést, a jelentést, hogy ki mennyi áramot fogyasztott, mert különben korlátozások lesznek, meg kikapcsolások, mondta jelentőségteljesen felemelve a mutatóujját, s akkor aztán baszhatja, akkor aztán baszhatjuk. Akartam neki mondani, hogy engem nem Gábornak hívnak, hogy biztosan összetéveszt valakivel, de aztán rábágytam az egészre, és mondtam neki, hogy jól van, akkor megyek is, és majd estére beszerzem a papírokat a jelentéshez. Jól van, mondta, csak siessen, ezzel nem szabad szarozni, mert megszívatja, meg aztán bennünket is megszívatnak maga miatt. Aaron Blumm: (simul a krumpli). = *Dombosi történetek.* Symposion Szabadka 1998 (huszonzét.) 27.; illetve *A novellákban többször szólítják Gábornak az elbeszélőt, aki tartózkodik ettől a megszólítástól Kosztolányi Esti Kőnéjét juttatva eszünkbe, ahol az író és az elbeszélő jól megosztott szerepben játszik. Piszár Ágnes: Aaron Blumm története.* = Symposion N° 0012 1997/5–6, 29.*

²⁹ (Azok a fiúk) A látszat néha csaj, de egyelőre hagyjuk a gender-tendert.

zálni próbáló írásom címzettjeként a ^{*****}Horváth György jelalakkal prezentált szerzői funkció szerepel, amivel utalni próbáltam egy, a szerzői szerepkonglomerátumok mögött általam tételezni vélt, ám önmagától is folyamatosan el-különböződni próbáló³⁰ funkcióinvariánsra. Létezik ugyanis a szerzői funkciók elkülönítésének egy olyan íratlan közmegegyezésen alapuló gyakorlata, amely 'képes' kiszűrni az új szerzők már foglalt jelalakban konstituálódni kívánó jelölőit, mégpedig úgy, hogy a diskurzusban (irodalom rendszerben, irodalmi mezőben) szerzői funkció státust betölteni kívánó aspiránsokat, ha már foglalt az általuk igényelt szerzői név (x^o) megkülönböztető tag vagy új (írói ál)név³¹ felvételére kötelezi (ennek lefolytatása kifejezetten az irodalmi közvetítés hatáskörébe tartozik, azaz szerkesztői feladat). A név piacra való bevezetésének akusa azonban nem zajlik le minden esetben zökkenők nélkül. Idő és türelem kell, amíg a szakma elfogadja (megtanulja olvasni, de méginkább leírni) a friss áru szokatlan (formabontó) védjegyét. Persze a szerzőpalánta kezdeti önmegjelenítési (reprezentációs) bizonytalankodásai is lassíthatják a folyamatot. Azért bizonyos idő elteltével, 'kellő számú' publikáció megjelenése után már rögzültnek tekinthető egy-egy szerzői név.

A Szerbhorváth György és a Wyragh Gábor jelsorokat én egy-egy ilyen folyamat eredményeként létrejött szerzői funkciót prezentáló márkajelként olvasom, melyek más (polgárjogi) aspektusból konstituálódó variánsai jelölik a Symposion törvényileg előírt kiadói/szerkesztői felelősségi határterületeit³². Abban a kérdésben most nem foglalnék állást, hogy az Aaron Blumm szerzői funkció „mögött” írói álnevet vagy álírói nevet ~~kell-e keresni~~.

Más dimenzióba tartozik, hogy egy-egy ilyen márkanév milyen természetű konnotációs láncokat képes beindítani, s az esetleges (beindult) láncokhoz társul-e, társítható-e a névadó részéről az irodalmi megítélés (fogadtatás) szempontjából jelentőséggel bíró intenció. A már beidézett Pizsár szöveget segítségül hívva: irodalmilag jól *van-e megosztva az író és az elbeszélő szerepjátéka?* Nos, a Kossuth Rádió médiaértelmiségi szakértői által nem egyszer „ironikus nevű”-ként felkonferált Szerbhorváth névjátéka nálam nem indít be irodalmilag értékelhető jelölési láncot – ideológiai kritikait³³ annál inkább. Az Aaron Blumm szerzői funkció önmegnevezése azonban már számomra is egyértelműen az irodalom rendszerének határterületein belülre utalja a névvel való játszódást. De hogy e név jól osztja meg az irodalmi szerepek játékát, azt nem merném kijelenteni. Az általa határolt szövegeket olvasván nekem ugyanis nem Kosztolányi ugrik be³⁴, hanem a magyar gépmeséket 'szerző' Ficsku Pál, „az (önjelölt) utolsó népi író”.

^{*****} Akár Szerb (find: *.MI/Symposion/va.ma.ta.fa./...horváth), akár Mec (find: *.MI/Mozaiik/...horváth), ez már a MaNcs szerint is konyak – én azonban, engedelmükkel, továbbra is maradnék a colánál: Max.” Papp p Tibor: *Kis* **MI-s etigonizmusai****. (****olvasás.) *Discourse Dombos. (A szétfutás lapjai.) II.* = Symposion N° 009 1996/3, 40.

³⁰ (önmagától folyamatosan el-különböződni próbáló) Ezen '(ön)mozg(at)ás' funkciójáról lásd: Hunter Ian: *Az esztétikum... = A kultúra szociológiája* Osiris.

³¹ ([írói ál]név) Nem tévesztendő össze a később sorra kerülő ál írói névvel (pseudoním).

³² (a Symposion felelősségi határterületei) V.ö. bármelyik 1996 óta megjelent Symposion impresszumával.

³³ (ideológiai kritikai névjáték) S ha elég játékos kedvemben vagyok, nem átallok a derék médiaértelmiségi elittel ellentétben (ön)parodisztikusnak tekinteni ezt a névválasztást.

³⁴ (nem Kosztolányi ugrik be) Remélem ebben nem csak azon kényszerképzetem túlkompensálásának lehet szerepet tulajdonítani, melyből kifolyólag számomra a **MI olyan attribútumokkal bír, mint a viccbéli 'egyszeri ember', akinek mindenről „az” jut az eszébe.

Ezzel nem azt kívánom sugallni, hogy Ficsku Pál esetében jobban van megosztva a most taglalt részprobléma, hanem hogy másként. Legalábbis én másként látom működni. Azaz amíg a piszári értékítéletek meghozatalánál dominánsnak tűnő koherencia (összetartás) a Ficsku Pál szerzői funkció által határolt szövegek esetében meg látszik lenni (legalábbis a szerző és a narráció viszonylatában), addig az Aaron Blumm márkanév konnotációs potenciáljának elit irodalmi irányultsága egyelőre ellent látszik mondani (inkoherens) az általa határolt szövegek narrátori pozicionáltságának. Míg az első esetben a két szerepkör hitelesíti, az utóbbinál problematizálja egymást. (És itt nem azt kívánom hangsúlyozni, hogy [jól/rosszul] csinálja, hanem csak azt, hogy jómagam mit látok zajlani a tárgyalt szövegterekben.) Ráadásul az utóbbit gondolom bloommi értelemben (transzlokálisan) erős szerzőnek... *A nevek...*, *a nevek...* zárja az ezen szövegfolyammal azonos című opus „az önmagát alakító Mirnics Gyula” szerzői funkció narrátora a *Dombosi/Lankási történetek* szövegeközösségének a középpontjába tuszkolni kívánt fő(anti)hős, Táncos Gedeon paradigmikus szavainak idézésével művét. (Mirnics Gyula: *discourse dombos* = Táltos 1996/2, 7.)

